

Rezumatul tezei de doctorat:

INVESTIȚIILE ȘI CAPITALUL FIX ÎN ECONOMIA ROMÂNIEI

Doctorand: Bondoc Anca-Mihaela

Alegerea acestei teme a fost justificată de credința potrivit căreia dezvoltarea societății umane, s-au bazat pe comportamentul uman, ca homo economicus, orientat permanent spre obținerea mijloacelor de satisfacere a necesităților umane în continuă diversificare. În acest fel, omenirea a cunoscut o dezvoltare bazată pe o acumulare progresivă a bunurilor de capital. Acumulările s-au realizat atât la nivel individual, cât și comunitar, având la baza lor economisirea, stadiul actual al dezvoltării omenirii fiind rezultatul unui proces continuu de investire. Din acest motiv, încă de la începuturile științei economice, investițiile au constituit subiectul unor dezbateri intense și refundamentării permanente prin prisma diferitelor viziuni, câpătând o importanță crescândă azi, ca urmare a amplificării dinamismului dezvoltării și creșterii economice, precum și a intensificării disparităților de dezvoltare socio-economică existente între țările lumii și între zonele fiecărei țări.

Scopul principal al prezentei lucrări îl constituie cunoașterea **relației investiții-capital-dezvoltare**, în contextul actual al economiei românești. Studiind această temă, am urmărit ca prin cercetarea teoretică, metodologică și practică a procesului investițional, să surprind fenomenele de antrenare ale dezvoltării durabile viitoare ale economiei românești, având în vedere decalaje considerabile, pe care România le are de recuperat față de celelalte state membre ale Uniunii Europene. În acest scop, am ales ca punct de plecare analiza capitalului în expresia sa reală (fizică), fără a neglija, însă, nici cercetarea dimensiunii financiare a acestuia, având în vedere că economia actuală a României este o economie de piață, în care valorile reale sunt dublate de valorile simbolice, iar circuitul valorilor economice reale implică simultan un circuit invers al valorilor simbolice (monetare).

Încercând să-mi aduc contribuția la cunoașterea diverselor puncte de vedere cu privire la relația investiții-capital-dezvoltare am structurat lucrarea în cinci capitole, acordând importanță egală abordărilor teoretice, diagnosticării procesului investițional în perioada 1990-2007, politicilor investiționale practicate, prezente și de perspectivă, dar și analizelor la nivel macroeconomic sau microeconomic.

Primul capitol abordează aspectele teoretico-metodologice ale formării, acumulării, utilizării productive și creșterii capitalului, precum și o largă analiză și fundamentare a cunoștințelor despre investiții și imobilizări corporale. Considerate a fi substanța funcționării economiei la nivel microeconomic și pivotul teoriei macroeconomice moderne, fluxurile de

investiții sunt definatorii pentru procesele de dezvoltare durabilă și pentru creșterea stocului de capital fix, respectiv a imobilizărilor corporale dintr-o economie, ca finalitate a investițiilor de capital.

Al doilea capitol este dedicat analizei procesului de formare a capitalului la nivel micro și macroeconomic. Într-o primă fază, am prezentat modalitățile de formare și creștere a capitalului operatorilor economici și a implicațiilor acestora asupra potențialului economic și financiar al întreprinderii. Prezentarea ansamblului surselor potențiale de capital existente, fiecare cu caracteristicile și implicațiile proprii în gestiunea economică, ca alternative de finanțare la care operatorii economici pot apela, în funcție de condițiile specifice și obiectivele urmărite, a avut ca scop evidențierea tot mai actuală a importanței costului capitalurilor, puternic influențat de raportul dintre capitalul propriu și cel împrumutat. Dezvoltarea pieței financiare în economia românească și implicarea acesteia în procesul de formare și creștere a capitalului agenților economici a reprezentat o altă preocupare, ce a urmărit potențarea rolului pieței de capital și a creditării în capitalizarea durabilă a economiei.

Având în vedere că economia românească rămâne deficitară în ceea ce privește nivelul capitalului antrenat în procesele productive, am abordat, în cea de a doua fază, analiza procesului formării și acumulării capitalului la nivel macroeconomic, acest proces fiind de o importanță deosebită atât pentru evoluția pe termen scurt a economiei naționale, și îndeosebi pentru evoluția și rezultatele obținute pe termen mediu și lung. În această parte a lucrării, am încercat să surprind dinamica acumulărilor de capital din economia românească după 1989, pornind de la procesele majore care au determinat-o, cu evidențierea consecințelor de sens sau de contrasens, prin prisma analizei agregatelor economice pe care le folosește Sistemul Conturilor Naționale în țara noastră. Evident, că am conceput cercetarea la nivelul celor mai importante agregate macroeconomice, urmărind să surprind nu numai relațiile cauze–efecte, ci și anumite probleme care se întâlnesc în diferitele sectoare ale economiei, precum și impactul acestora asupra fenomenelor și proceselor economico-sociale din țara noastră.

La nivel macroeconomic, am subliniat existența interdependenței dintre capitalizare și formarea brută de capital fix, în sensul că o capitalizare corespunzătoare nu poate fi concepută decât prin creșterea formării brute de capital fix, aceasta din urmă reclamând cu necesitate o capitalizare corespunzătoare prealabilă. În acest sens, am analizat evoluția formării brute a capitalului fix ca pondere în PIB, indicator ce măsoară importanța relativă a investițiilor la dezvoltarea economiei naționale. Până în anul 2005, acest indicator a oscilat între un minim de 14,4% din PIB, în anul 1991 și un maxim de 23,8% în anul 2004, ceea ce subliniază insuccesul politicilor fiscale și monetare în stimularea investițiilor de capital în perioada 1990-2005. Doar în

anii 2006 și 2007, formarea brută de capital fix a avut o pondere ridicată în PIB, de 26,4% și respectiv 31,1%, în acord cu necesitățile dezvoltării economiei românești.

Adâncind cercetarea la nivel macroeconomic, am evidențiat faptul că finanțarea formării brute de capital fix prin credite a fost insuficientă și nu a avut o contribuție semnificativă la capitalizarea economiei românești. Unul din principalele neajunsuri ale activității de creditare a constat în faptul că finanțările bancare au vizat cu precădere consumul și activitățile curente (în anul 2007 și 2008, ponderea creditelor societăților nefinanciare în creditul neguvernamental a fost de 53,8% și respectiv, 47,8%), în acest fel, adâncind și mai mult dezechilibrele din sfera capitalului fix. Dar, analiza creditului neguvernamental, în perioada 2004-2008, ne determină să susținem că acest aspect negativ începe să se amelioreze, manifestându-se o tendință accentuată de creștere a creditelor societăților nefinanciare pe termen lung.

Evoluția principalelor agregate macroeconomice m-a condus la concluzia că, în perioada de tranziție, capitalizarea a găsit cu greu resursele financiare necesare în economia românească, proprietatea privată dezvoltându-se încet, pe fondul unei lipse de fonduri interne, mai cu seamă în condițiile unor politici fiscale și de investiții care nu au încurajat constant creșterea capitalului fix.

În același timp, dinamica formării brute a capitalului fix ne arată că diminuarea drastică a acesteia a împiedicat creșterea economică în anii '90, mai mult, scăderea bruscă din perioada 1990-1993 și creșterile slabe din anii 1995-1997 au generat cea de a doua recesiune a economiei românești. Din comparația dinamicii formării brute a capitalului fix cu cea a produsului intern brut, rezultă o cauză principală a declinului produsului intern brut în perioada de după 1989, până în anul 2000, respectiv scăderea producției industriale, ca urmare a capacității reduse de tehnologizare indusă de comprimarea ratei investiționale. Investițiile au fost puternic influențate și de fenomenele de inflație și de șomaj, respectiv de intensitatea acestora, persistența unei rate înalte a inflației reprezentând una din cauzele principale ale scăderii ratei investiționale, datorită creșterii riscului în cadrul mediului de afaceri.

Ținând seama de realitățile economiei românești, marcată de o tranziție prelungită și traumatizantă la democrația pluralistă și economia de piață, *capitolul al treilea* al lucrării cercetează dinamica procesului investițional, ca bază a formării capitalului, în perioada anilor 1990-2007. Din această perspectivă, am considerat necesară prezentarea globală și în structură a potențialului investițional al economiei românești, a disfuncționalităților ce s-au manifestat în procesul investițional, a rezultatelor și neajunsurilor acestui proces, precum și a unor sugestii legate de reorientarea politicilor cu privire prioritățile investiționale, la formarea și creșterea capitalurilor și nu numai.

În prima parte a perioadei vizate, s-au remarcat două fenomene importante: pe de o parte

descentralizarea procesului investițional, care a avut drept consecință diminuarea drastică a investițiilor, iar pe de altă parte orientarea actelor de investiții spre sfera afacerilor cu costuri minime și profituri importante.

Relansarea investițiilor în economia românească a fost întârziată de politicile economice de stimulare a cererii agregate, prin creșterea cheltuielilor publice, specifice mediului economic românesc, dar cu efecte în sfera dezvoltării pe termen scurt, precum și de nerealizarea, pentru multă vreme a unei macrostabilități a fenomenului inflaționist. La acestea s-au adăugat politica fiscală și a stimulentei și facilităților specifice, care nu și-au atins scopul. Pentru mult timp, forța de atracție a investitorilor, atât a celor români, cât mai ales a celor străini, a fost redusă, cauze importante fiind și fiscalitatea exagerată și dobânzile ridicate practicate în sistemul bancar.

Un alt proces ce a influențat investițiile atât cele autohtone, cât și cele străine, în ultimii optsprezece ani, a fost prizatizarea. Prelungirea în timp a procesului de privatizare și starea de instabilitate a echipelor manageriale au descurajat investițiile. Menținerea unei structuri mixte a economiei, prin coexistența sistemului privat în formare, reprezentat cu precădere de întreprinderile mici și mijlocii, cu sectorul de stat sau mixt, reprezentat de marile unități economice, pe o perioadă îndelungată, nu a fost în măsură să confere pe ansamblul economiei naționale, acel trend pozitiv presupus de procesul reformei, în primii cincisprezece ani. Dimpotrivă, sub impactul unor măsuri de politică economică și mai ales fiscală, marile unități economice au fost decapitalizate și devalorizate, astfel încât privatizarea lor a devenit dificil de realizat în condiții profitabile pentru statul român. Concomitent, sectorul privat a înregistrat, după perioada inițială de eferveștență, același proces de decapitalizare și regres. Finanțarea investițiilor mari prin credite bancare nu a fost posibilă atâta timp cât moneda națională a cunoscut un continuu proces de devalorizare, iar băncile au practicat dobânzi reale pozitive foarte mari.

Analiza datelor privind investițiile nete efectuate în economia românească, m-a condus la aprecierea lor ca fiind insuficiente, în raport cu necesitățile de dezvoltare ale economiei românești. În același timp, procesul investițional a suferit schimbări marcante în perioada anilor 1990-2007 și din punct de vedere al structurii lui, în principalele ramuri ale economiei. S-a manifestat o orientare cu predilecție a fondurilor disponibile pentru investiții în sectoare specializate în producția și vânzarea de servicii (în anul 2007, investițiile din sfera serviciilor și construcțiilor au reprezentat 69% din totalul investițiilor nete din economie), pe fondul scăderii celor din domeniile industriale și ale agriculturii. Cu toate că acest fenomen este considerat negativ de o parte a specialiștilor, din punctul meu de vedere, o schimbare a structurii economiei către o preponderență a serviciilor nu este o greșeală. Același trend s-a manifestat și în economiile occidentale, unde sectorul terțiar reprezintă între 70 și 80% din totalul activităților economice.

Consider că această tendință este un prim semn al dezvoltării economiei românești spre o economie de servicii, bazată pe cunoștințe și tehnologii moderne. Aceasta nu înseamnă că nu trebuie susținute și stimulate și investițiile private și publice în domenii industriale, în care economia românească are avantaje competitive și fructificarea acestora în cadrul Uniunii Europene (de exemplu, sprijinirea regiunilor cu un puternic caracter tradițional al industriilor). În același timp, sunt necesare investiții masive în administrația publică, telecomunicații, construcții, care să aibă ca scop construirea unei infrastructuri complexe și a unor rețele de transport, comunicații, energetice și de aprovizionare cu apă, obiective pe care le consider fundamentale pentru dezvoltarea sustenabilă a economiei românești.

Studierea investițiilor brute ale întreprinderilor românești pe clase de mărime și forme de proprietate s-a realizat ținând seama de crearea și menținerea în timp a unor dezechilibre semnificative în ceea ce privește dezvoltarea IMM-urilor în profil teritorial. Dezechilibrele distribuției teritoriale ale acestora și-au pus amprenta și asupra investițiilor realizate de întreprinderi în regiunile de dezvoltare ale țării noastre. Astfel, s-a creat un decalaj semnificativ între investițiile brute realizate de unitățile locale din regiunea București-Ilfov, unde, în anul 2007, s-a realizat un procent de 40% din totalul investițiilor și celelalte regiuni, unde procentul a oscilat între 5 și 10%.

Studierea investițiilor realizate de întreprinderile românești active, în funcție de domeniul de activitate și de mărimea acestora, a evidențiat că microîntreprinderile sunt cele care răspund cel mai rapid la necesitățile de dezvoltare ale economiei. În cazul lor, investițiile în sectorul terțiar sunt majoritare, depășind 80% din totalul investițiilor realizate de această categorie de mărime, în timp ce în cazul întreprinderilor mari, investițiile în domenii din sfera serviciilor nu ating 40%. Creșterea competitivității serviciilor atât pe piața internă, cât și pe piețele internaționale este decisivă pentru ca România să poată beneficia deplin de integrarea sa în Uniunea Europeană și, totodată, pentru diminuarea disparităților dintre nivelul de dezvoltare al economiei naționale și media UE.

În cercetarea efectuată s-a impus și analiza surselor de finanțare a investițiilor, atât a celor private, cât și a celor publice, și evidențierea rolului central pe care îl are piața financiară, prin componente sale: piața monetară, cea de capital și piața asigurărilor. În acest sens, am încercat să aflăm în ce măsură piața de capital a contribuit la finanțarea nevoilor de capital financiar din economia reală, în comparație cu piața monetară, respectiv creditul societăților nefinanciare. Din acest punct de vedere, consider că piața de capital trebuie să contribuie într-o proporție mai mare, decât până acum, la finanțarea pe termen lung a activităților de investiții, în timp ce piața monetară să finanțeze activitățile curente ale agenților economici. Fără a contesta evoluția

pozitivă și realizările de până acum, consider că revigorarea și dezvoltarea celor două componente ale pieței financiare este o condiție obligatorie pentru dinamizarea procesului investițional în economia românească.

Dezvoltarea actuală, marcată de depășirea barierelor dintre comunități și de accentuarea fenomenelor de globalizare și regionalizare a economiilor naționale, este puternic influențată de intensificarea investițiilor străine. În temeiul acestei tendințe, în **capitolul al patrulea**, am considerat necesar să mă opresc asupra problematicii investițiilor străine directe. Considerate a fi pârgă modernă de stimulare a creșterii economice, cu efecte directe și imediate asupra dezvoltării regionale și sociale, investițiile străine directe au devenit o prioritate și pentru România. Ele reprezintă mai mult decât un mecanism de integrare a țărilor în economia mondială, fiind liantul dintre sistemele productive ale diferitelor națiuni. Acest capitolul subliniază importanța investițiilor străine pentru dezvoltarea sustenabilă a economiei românești, capacitatea acesteia de atragere a investitorilor străini, urmărind, în primul rând, efectele evoluției investițiilor străine, în ultimii ani, asupra procesului acumulării capitalului fix.

Partea finală a tezei este dedicată imobilizărilor corporale, ca principală formă de concretizare a investițiilor realizate în economie. La nivel macroeconomic, imobilizările corporale vizează aspectul material al capitalului fix și reprezintă una dintre componentele esențiale ale avuției naționale. Aceste resurse materiale acumulate au o însemnătate cardinală, constituindu-se ca suport tehnic esențial pentru desfășurarea întregii activități economico-sociale și pentru asigurarea unui trai decent. Procesul acumulării acestora în economia românească trebuie să fie îndreptat spre o dezvoltare viitoare generatoare de valoare adăugată înaltă, propulsată de interesul pentru cunoaștere și inovare și orientată permanent spre îmbunătățirea continuă a calității vieții oamenilor, în armonie cu mediul natural.

Nevoile de dezvoltare ale României și asigurarea convergenței spre o economie bazată pe cunoaștere, similară economiilor țărilor dezvoltate din UE, impun menținerea unui mediu de afaceri favorabil intensificării investițiilor de capital destinate modernizării durabile a țării.

Consider că o rată de investiții (FBCF/PIB) mai mare 30% este absolut necesară pentru stimularea procesului de creștere economică și recuperarea mai rapidă a decalajelor de dezvoltare față de țările cu economie matură din UE. În acest sens este nevoie, în primul rând, de un efort investițional substanțial care să vizeze modernizarea infrastructurii energetice, de transport și edilitare, a învățământului și sănătății publice. Aceste deziderate pot fi atinse prin extinderea rolului pieței de capital și înființarea de societăți noi, capitalizate parțial prin oferte publice inițiale, în care statul să dețină un pachet minoritar și care să aibă ca scop realizarea, exploatarea și întreținerea unor obiective de infrastructură. Aceste parteneriate public-private sunt binevenite

pentru accelerarea investițiilor în infrastructură.

Dezvoltarea pieței financiare trebuie să urmărească mărirea ratei economisirii interne pe termen lung (la un nivel de peste 20%), economiile asigurând una din sursele de finanțare ale investițiilor, prin intensificarea unor măsuri precum:

- dezvoltarea instrumentelor de economisire, prin crearea unei piețe pe care să se poată tranzacționa liber titluri de stat, obligațiuni publice și corporative și alte instrumente de plasament pe termen lung, la care să aibă acces și persoane fizice;

- stimularea investițiilor în titluri ale fondurilor deschise de investiții, precum și a altor instrumente financiare și instituții de plasament colectiv;

- temperarea creditării consumului populației și stimularea economiilor gospodăriilor populației prin neimpozitarea atât a dobânzilor la depozitele bancare, cât și a câștigurilor pe piața de capital;

Pe plan intern, măsurile fiscale care urmăresc stimularea investițiilor agenților economici sunt absolut necesare. Dintre acestea susținem neimpozitarea profiturilor reinvestite în proiecte investiționale care vizează creșterea nivelului tehnologic și informațional al proceselor productive (atât din sfera producția de bunuri, cât și a serviciilor), creșterea competitivității firmelor românești, dezvoltarea rurală etc.

Creșterea ratei de investiții se poate realiza și prin utilizarea completă și eficientă a fondurilor structurale și de coeziune alocate de UE, care conduc și la reducerea deficitului de cont curent.

Corelat cu actualul statut al României, de stat membru al Uniunii Europene, care reprezintă în același timp o recunoaștere a eforturilor depuse și o garanție a stabilității economice și politice a țării, cele descrise în lucrarea de față mă îndreptătesc la un punct de vedere optimist cu privire la climatul existent și viitoarea dezvoltare a investițiilor în România.